

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Praesertim Augustini, Et Thomae Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Sacramentis In Genere Et Specie - Libros Octo Complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Caput 197. Moribundus, sensibus repentè destitutus, tametsi
confessionem non petierit, nec aliud pœnitentiæ signum speciale dederit,
si tamen piè & christiane vixerit, absolvi potest, & debet, saltem ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73212](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73212)

absolutionem dari posse absenti, Pontifex declaravit.

- 2394 Quod attinet ad confessionem, etsi de necessitate Sacramenti non debeat ore proferri, ideoque confessio epistolari in omni casu invalida non sit: modum tamen confitendi per epistolam merito Ecclesia prohibet, tum quia contrarius est primævo usui, & modernæ etiam consuetudini Ecclesiæ. Tum quia modus ille confitendi sensim alioqui in Ecclesiam irrepturus fuisset, ob non modicam auctoritatem Suarez, aliorumque Patronorum illius, non sine magno præjudicio primævæ consuetudinis, salutarisque verecundiæ, cum qua secundum Tridentinum confiteri oportet.
- 2395 Si objicias 1. S. Thomam Cantuariensem ab Alexandro III. absente petisse & obtinuisse absolutionem. 2. Gregorium Magnum absentibus pariter absolutionem misisse. 3. Cyprianum epist. 13. per litteras jussum ut, non expectatâ præsentia suâ, pax, id est absolutio, quibusdam in necessitate constitutis daretur. 4. can. generalis 30. q. 5. dici, quod pœnitentia adulteræ per epistolam recipienda sit.

Ad 1. respondeo, S. Thomam Cantuariensem non petisse, nec obtinuisse sacramentalem absolutionem à peccatis, sed extrasacramentalem à suspensione, quâ seipsum multaverat.

Ad 2. respondeo, Gregorium absentibus non misisse absolutionem sacramentalem à peccatis, sed extrasacramentalem à pœnitentiis, seu indulgentiam.

Ad 3. respondeo, Cyprianum jussum ut pax, id est absolutio, ipsis daretur, sed per Presbyterum quemcumque præsentem, ut ibi dicitur.

Ad 4. respondeo, ibi sermonem non esse de pœnitentia sacramentali, sed de significatione seu iustificacione respicientiæ extra Sacramentum, qualem Inquisitores ab hæreticis, per litteras hæresim abjurantibus, recipiunt.

CAPUT CXCVI.

Moribundus, qui absente Confessario confessionem petit, si interim amisti loquela, & sensuum usu, nullum in præsentia ipsius signum dare valeat, potest & debet absolvi.

1. Ita S. Antoninus 3. p. tit. 10. c. 2. Sylvester, Tolerus, Bellarminus, & Doctores communiter contra Lopez & Sotum.

Probat 1. ex Concilio Cartaginensi IV. c. 7. ubi sic: *Is qui pœnitentiam in infirmitate petit, si casu, dum ad eum Sacerdos invitatus venit, oppressus infirmitate, obmutescat, vel in pbrensiam versus fuerit, deus testimonium qui eum audiverunt, & accipiat pœnitentiam. Et, si continuo mortuus credatur, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori ejus Eucharistia.*

2. ex Concilio Arausicano I. can. 12. ubi idem habetur.

3. ex Leone Papa, idem habente epist. 91.

4. ex Rituali Romano Pauli V. idem præscribente.

5. ex eo quod Sacerdos tunc possit & debeat absolvere sufficienter confessum. Atqui moribundus iste pro talibus circumstantiis est sufficienter confessus. Cum petitio illa Confessarii sit confessio quadam, saltem generalis, nec specificæ requiratur in extremitate illa: utpote pro tunc impossibili. Recole verba Ritualis Romani à Paulo V. approbati supra n. 2388.

Satisfit objectionibus.

Objicies 1. ibi non est confessio, ubi Confessarius non plus se cognoscit de peccatis moribundi, quam cognoscit de peccatis cujuslibet hominis, quem in genere scit peccatorem.

Respondeo ibi esse confessionem, qualis esse potest, per eamque moribundum cognosci aliter peccatorem, quam cognoscatur quilibet homo. Ipsum enim cognoscit ut peccatorem se accusantem in ordine ad absolutionem, per petitionem confessionis, vel per datum signum contritionis.

Objicies 2. ex assertione sequeretur moribundum per litteras, vel internumtum confiteri posse absenti, & à Sacerdote præsentem confiteri contra Decretum Clementis VIII.

Respondeo moribundum, dum aliter non potest, sic confiteri absolvi posse. Nec id esse contra Decretum Clementis VIII. utpote qui de hoc casu interrogatus, declaravit se non intendisse eum suo Decreto comprehendere; imò eo se casu daturum absolutionem. Sic enim ex ore Pontificis se accepisse testes sunt Bellarminus, & Archiepiscopus Aruacanus, qui hæc de re testimonium, propria manu subscriptum, 16. Aprilis 1608. Lessio tradiderunt, prout ab ipsomet Lessio se accepisse Præpositus scribit ad q. 4. Supplementi. 84. Unde licet Decretum Clementis VIII. tam in sensu diviso, quam in sensu copulativo, procedat pro omni casu, quo absolutio datur absenti; non procedit tamen pro omni casu, in utroque sensu, dum absolutio datur præsentem.

Objicies 3. can. quem pœnitens de peccatis dicitur. 1. dicitur confessionem fieri debere ore proprio, non per nuntium, vel per scripturam.

Respondeo ita regulariter esse, sed necessitatis casum eodem excipi canone.

CAPUT CXCVII.

Moribundus, sensibus repente destitutus, tamen si confessionem non petierit, nec aliquid pœnitentiæ signum speciale dederit, si tamen vixit & christiane vixerit, absolvi potest, & debet, saltem sub conditione.

S. I.

Multiplici auctoritate ostenditur antiquitas & probabilitas assertionis nostræ, inconsideratione nonnullorum, qui eam novam & improbabilem dicere non verentur.

Regula fidei semper fuit, absolutionem instantum concedendam, quos verissime est interitus de peccatis suis pœnitere. Nunquam proinde licuit, nec jam licet, quemquam absolvere sine verisimili conjectura, quod ipsum de peccatis suis pœniteat. Alias absolutio prodigeretur, Christianique sanguis imprudenter, imò sacrilegè dispenseretur. Quare publici peccatores, hæretici, apostatæ, &c. qui Sacramenta non frequentarunt, quorumque vita, status, habitus, &c. nullam sceleratæ vitæ suæ indigitat retractationem, absque speciali aliquo signo pœnitentiæ absolvendi non sunt, ne quidem in articulo mortis. Nec de his procedit assertio nostræ; verum de his, qui, licet subinde peccaverint, Sacramenta tamen frequentarunt, pro humanaque fragilitate vitam christianam duxerunt. Quos subinde contingit apoplexiâ, lethargiâ, phrenesi, vel ardenti febre subito obmutescere, sensibusque in tantum destitui, ut nullum speciale signum pœnitentiæ edere possint.

Istos ergo absolvi non posse plurimorum sententia est, & ita anno 1665. censuit Facultas Parisiensis in Censura Amadæi Guimenii, quam refert P. Natalis Alexander Theol. Dogm. & Mor. to. 4. l. 2. q. 7. reg. 7. Ita etiam nuper censet Author Theol. Mor. jussu Illustr. D. Episcopi Petrosorensis editæ to. 4. l. 2. tr. 1. c. 7. q. 10. Verum enimvero licet sententia ista speculativè fortasse probabilior sit, assertio nostræ equidem non nisi inconsideratè à nonnullis dicitur nova; à Gonet improbabilis; à Carolo ab Assumptione irritatio-
nabile

- habilis. Quod profecto mirum: mirum (inquam) quoddam Auctor ille fidelibus de salute sua extreme periclitantibus tam ipse severus sit, qui aliis non ita periclitantibus, tam benignus, & largus, utique confuetudinarius, affidensque in eadem gravi relabentibus. Contra quos lubet imprimis demonstrare assertionem nostram antiquam esse, non novam. 2°. probabilem esse ab extrinseco, sive ab autoritate. 3°. probabilem quoque ab intrinseco, sive à ratione. 4°. per consequens esse practicè certam, seu certò in proximè redigendam; ita ut peccet, qui fecis fecerit.
- 2406 Imprimis ergo demonstratur antiquitas illius. 1°. ex eo quòd illi peripicue suffragetur Augustinus, camque validis rationibus probet esse practicandam, uti videbitur §. 4.
- 2407 2°. ex eo quòd eam, post Augustinum, tradiderit D. Antoninus in Confessoriali p. 3. c. 17. eam in sententiam in Memoriali Confessorum à Gregorio XV. relatus.
- 2408 3°. ex eo quòd eandem dudum expressè tradiderit Sacerdotale Romanum Venetiis anno 1560. excusum fol. 62. his verbis: *salis infirmas aut jam amitte loquelam, vel usum rationis, puta quia phreneticus, aut non? In primo casu, si bene vivebat, ut bonus fidelis, & frequentabat confessionem & communionem, & huiusmodi, quantum non petierit Sacramenta (quia ex insperato talia acciderunt) vel, etiam si malus & obstinatus, dicit perseverans in peccatis est, & dicit non confessus, si petiit Sacerdotem, ut confiteretur, ostendit se facere velle omnia quae debet, & interea factus est mutus, vel phreneticus, & periculum est in moras; debet presuppungi contritus, & faciente aliquo confessionem generalem pro eo, sicut fit in populo, Sacerdos faciat absolutionem ab omni sententia & peccato.... deinde debet dari ei Eucharistia, quantum non sit confessus.*
- 2409 Magnum profecto assertioni nostrae pondus accedit ex autoritate huius Sacerdotalis (perinde ut ex autoritate Augustini, & D. Antonini) utpote cujus titulus sic habet: *Sacerdotale juxta S. Romanae Ecclesiae, & altarium Ecclesiarum usum, ex Apostolica Bibliotheca, & SS. Patrum, Jurium sanctionibus, & Ecclesiarum & Doctorum scriptis, ad optatum commodum quorumcumque Sacerdotum collectum, & omni nuper diligentia castigatum, ac SS. Pontificum auctoritate multis approbatum.*
- 2410 4°. ex Gregorio XV. qui assertionem nostram non solum approbavit, dum esset Archiepiscopus Bononiensis, sed & à Sacerdotibus in praxim reduci voluit in Memoriali Confessorum edito Bononiae anno 1623. c. 1. de forma Sacram. Poenit. n. 16. ibi: *licet absolvere moribundum, etiam si nullum poenitentiae signum det in praesentia Confessarii, si tamen aliquis testetur eum ostendisse constandi desiderium. Imò, addit Sacerdotale Romanum p. 624. ex doctrina D. Antonini, posse etiam absolvi moribundum, assuetum frequentare confessionem, quantum repentinò casu oppressus Sacramentum non petierit. Neque solum potest Confessarius in his duobus casibus absolvere, sed & debet. Quia contingere potest moribundum esse tantum atritum, unde damnatur nisi absolvetur. Nec factus Pontifex opinionem mutavit, quin eam in suo quondam Archiepiscopatu tradi & practicari permisit. Quod non permisisset, si improbabilem censuisset.*
- 2411 5°. ex Statutis Synodalibus Ecclesiae Lemoicensis, editis in Synodo anni 1620. cui duodecim adfuerunt Doctores, Abbates undecim, Decani tres, Praepositi septem, Priores decem, Archiepiscopi decem, &c. In Statutis illis c. 21. sic habetur: *poterit quoque idem applicari remedium ei, qui iudicio, omnisque sensuum assu statim captus est, non petiit poenitentiam, nulloque signo contritio-*

nis edito, cum violentia morbi judicatur derepente & ex improviso praeventus & oppressus, & christiane vixit, ferrique potest iudicium, ex actionibus vitae & moribus, eum libenter Poenitentiae Sacramentum petiturum fore, si tempus & violentia morbi permisissent. Licet in hoc casu nihil de absolutionis effectu promittere possimus. Sed animarum salvandarum causa nullum remedium omittere debemus, quòd Deus potestati nostrae commisit.

6°. ex eo quòd eandem nostram assertionem, ante annos centum, praeter supra laudatos, tradiderint Joannes Heffellus, Lovaniensis Doctor celeberrimus, in suo Catechismo p. 2. c. 55. Alphonsus Salmeron, S. J., apud Leandrum de Sacram. Poenit. disp. 9. q. 46. Gabriel Lothertus, vir doctissimus, & P. Lupus Capucinus, apud Molfesum tr. 7. cap. 5. Jacobus Bajus l. 1. Institut. c. 91. Jacobus Janfonius apud Lessium q. 9. Supplem. n. 20. Quos subsecuti sunt Antonius de Litteratis in Summa (anno 1611. Romae edita cum approbatione Magistri S. Palatii) p. 1. c. 35. Jacobus Gordonus disp. de Sacram. c. 7. q. 2. sub finem. Victorianus Praemoli, in Memoriali Clericorum p. 4. c. 1. Author libri, cui titulus, *Cura Clericalis*, pag. 115. & 116. Molfesius loco citato, Homobonus Poenitentiarius Bononiensis in exam. Ecclesiar. p. 1. tr. 7. cap. 13. Bartholomaeus Faustus Theol. Moral. to. 1. l. 4. q. 204. Smiling apud Joannem Bosco disp. 7. de Sacram. Poenit. c. 10. Philippus Servius in Amico fidei p. 3. c. 1. Joannes Morinus lib. 10. de poenit. c. 10. Petrus Marchantius Tribun. Sacram. to. 1. tr. 4. dub. 7. Herinx Theol. p. 4. de poenit. disp. 3. n. 77. Bosco ubi supra. Ludovicus de Scildere in princip. conf. tr. 6. c. 5. n. 39. Theophylus Raynaudus, Torreblanca, Machadus, Martinus de S. Joseph, Remigius, Joannes Pontius (apud Caramuelem Theol. Fundament. resolut. à n. 1711. ad 1883.) Leander loco relato, Diana p. 3. tr. 3. resolut. 8. & p. 9. tr. 6. resol. 20. & p. 11. tr. 7. resol. 31. Pellizarius in Manuali Regul. to. 1. tr. 5. c. 3. sect. 1. n. 60. & to. 2. tr. 8. c. 3. sect. 2. n. 114. (testatus ita etiam censuisse Baldellum & Naldum, à se consultos, & ita practicasse Suarem, idque ex fidei relatione Virorum gravium se accepisse) Necen tr. 5. de Sacram. Poenit. dub. 13. Huyghenius in Methodo tr. 3. in fine. Havermannus in Exam. Pent. Diaphor. n. 41. & seqq. Florentius Cocquius Theol. Moral. to. 4. c. 8. sect. 7. Merbesius in Sum. Christ. to. 2. q. 85. Genetus Vastionensis Episcopus apud Iveninum de Sacram. Poenit. pag. 738. art. 3. Iveninus ibidem art. 4. in fine testificans ita in suo se Manuscripto tradidisse. Van Roy de Sacram. Poenit. c. 9. q. 3. Atque è nostris Gabriel à S. Vincentio disp. 7. de poenit. q. 7. Antonius à S. Spiritu n. 717. Franciscus à Jesu Maria tr. 6. de Sacram. Poenit. c. 8. n. 154.

Ex his adeò perspicue demonstrata est assertio nostra antiquitas, & probabilitas ab autoritate, ut de ea relicto non sit ambigendi locus. Neque enim negari potest antiquam, & ab autoritate probabilem esse assertionem, quam Augustinus, Antoninus, antiquum Sacerdotale Romanum, torque & tanti Doctores, novi & veteres, tradiderunt. Praesertim cum iis accedat Universitas Lovaniensis, quae (teste Havermanno supra) assertionem nostram tota docet ac defendit. Quam & probabilem Universitas Viennensis censet apud Caramuelem Theol. Fundam. proposit. n. 1310. sicut & Malderus Episcopus Antuerpiensis, apud Herinx n. 77. citato. Qui & testatur Illustr. D. Gafparem Neniun, Archiepiscopum Cameracensem, coram publico Auditorio eandem declarasse verè probabilem, atque in praxi securam. Eari-

dem denique probabilem noster sapientissimus Pater Lezana fatetur in Summa to. 3. verbo *confesso* n. 11. sicut & Delbene tr. 3. de *conf. dub.* 48. sect. 3. Nec solam probabilis est ab extrinseco, sive ab autoritate; sed & ab intrinseco, sive à multiplici ratione, prout ostensum imus.

§. II.

Ex ipsa disciplina & traditione Ecclesie ratio multiplex pro assertione nostra eruitur.

2414 **P**rima ratio est, quia certum est ex disciplina & traditione Ecclesie, ad absolvendum in extremo mortis articulo, necessariam haud esse contritionem, vel confessionem certam, sed sufficere probabiliter ex signo aliquo externo presumptam, vel saltem dubiam. Atqui ex rationibus postea deducendis certum est, non deesse moribundo nostro contritionem & confessionem ex signo aliquo externo probabiliter presumptam, vel saltem dubiam. Ergo certum est ipsum absolvi posse, secundum Ecclesie disciplinam & traditionem. Minor pater, quia ex rationibus deducendis si non resulteret probabilis presumptio, saltem resulteret probabile dubium, an moribundus, de quo agimus, hic & nunc non sit contritus, & an non habeat confitendi voluntatem, quam exereretur, si posset. Hoc enim ut minimum probant rationes illae.

Probat major, quod utique certum sit ex Ecclesie disciplina & traditione, ad absolvendum in illa extremitate (saltem sub conditione) necessariam non esse contritionem & confessionem certam, sed sufficere probabiliter ex signo aliquo externo presumptam, imò & dubiam. Certum quippe est, ipsis etiam sceleratissimis, qui tota vita in criminibus peracta, poenitentiam ad mortem usque distulerunt, saltem post tria priora saecula, absolutionem ab Ecclesia semper fuisse concessam, si eam in mortis articulo petissent. Id (inquam) certum est ex Innocentio I. epist. 3. ad Exuperium c. 2. Celestino I. epist. 2. ad Episc. Gall. Concilio Cartaginense IV. Andegavensi c. 13. Imò etiam absolutionem non petissent, nec confessionem, si tamen nutu se poenitere significassent, dandam ipsis absolutionem, Ecclesie traditio est, prout videre est apud Morinum loco citato c. 4. Certum est tamen, & omnibus notum, istorum hominum poenitentiam omnibus Patribus adeo suspectam dubiamque fuisse, ut soleme Patrum proverbium sit, *poenitentia sera, raro vera*. Nec tunc solum ipsis suspecta fuit & dubia, dum simplici fuit nutu significata, sed & dum absolutio & reconciliatio multis petita, non nutibus, sed verbis, lacrymis & gemitibus, uti Morinus ostendit lib. 3. c. 9. & nos etiam ostendimus sup. cap. 36. Quanto igitur magis suspecta dubiaque ipsis fuit eorum poenitentia, si nutu tantum, aut verbulo absolutionem (totà vitam neglectam) demum in morte petierint. Cum hujusmodi signa in talibus hominibus raro procedant ex pleno efficacique peccatorum odio, plenaque & efficaci sese emendandi voluntate; uti factu ut plurimum ostendunt, dum mortem evadunt. Ad pristina quippe crimina protinus redeunt.

2415 **S**ecunda ratio: publicam agentibus poenitentiam (tametsi in eo statu per annos plerumque multos, utique septem, decem, quindecim, viginti, &c. permanerent) si forte morbo, stuporem mentis, vel phrenesim incurtente, ex improvise correpti, nullis verbis, nec nutibus reconciliatorem petissent, nec hic & nunc petere potuissent, nihilominus absolutionem, imminente morte, Ecclesia semper dedit, dandamque tradidit, prout variis exemplis Morinus demonstrat lib. 10. c. 5. Cur ita? Quia ex ipsomet poenitentium statu, absolutionis implicitam saltem pro mortis articulo voluntatem, in ipsis presumpit. Atqui ex ipso e-

tiam piorum fidelium, Sacramenta frequentare solitorum statu, absolutionis implicita saltem pro mortis articulo voluntas pari ratione presumpitur. Sicut enim voluntas ista in dictis poenitentibus idem rectè presumitur, quia idem statum illum amplexi sunt, ut debito tempore absolventur; sic pios fideles idem christianam vitam amplexi sunt. Sacramentaque frequentandi consuetudinem, ut christianè mori, Sacramentique proinde necessarii in morte muniri mererentur.

Tertia ratio: quia Catechumenos, morbo repentino sic oppressos, ut nec ad interrogata respondere, nec baptismum, ne nutu quidem petere possent, Ecclesia nihilominus semper baptizavit, baptizandosque tradidit, teste Innocentio III. cap. *maiores* de baptismo. At quæ baptismatis, eadem reconciliatorem seu absolutionis causa & ratio est, prout Augustinus l. 1. de adulterino conjug. c. 26. alique Patres attestantur apud Morinum ibidem c. 6. Si ergo Catechumenatus ipsorum, illiusque professio, est signum externum sufficiens ad rationabiliter presumendam in ipsis dispositionem necessariam ad conferendum ipsis (tametsi nec verbo, nec nutu petentibus) in morte baptismum; similiter vita christiana, solitaque Sacramentorum frequentatio, & utriusque professio, est signum externum sufficiens ad rationabiliter presumendam in ipsis dispositionem necessariam ad conferendum ipsis (tametsi nec verbo, nec nutu petentibus) in morte absolutionis Sacramentum. Neque enim credibile est, in extremo vitae termino (quo absolutio maxime necessaria est) absolvi nolle, qui semper voluit, semperque ad absolutionem anhélavit. Nec magis credibile est, Ecclesiam, quæ pios fideles suos, cum sani essent, perfectorum Christianorum catalogo adscriptis, sacrificiis suis interesse voluit, absolutione donavit, Eucharistia pavit, eos morti proximos, cum illa verbo vel nutu postulare nequeunt, his omnibus spoliare velle.

Quarta ratio: Concilia & Patres, ad absolvendum in morte piam fidelem, nullibi requirunt condiciones istas, si confessionem vel absolutionem inclamaverit, si nutu poenitentiam demonstraverit, si de eo adstantium testimonium addit, &c. Nullibi (inquam) condiciones istas magis requirunt ad reconciliandos in morte pios fideles, repentino mentis stupore, vel phrenesi detentos, quam ad reconciliandos poenitentes, de quibus n. 2415. Atqui eas non requirunt ad istos reconciliandos. Ergo probatur minor 1. c. 13. Concilii Nicæni, ubi nullà istarum conditionum, vel alicujus earum mentione factà, de poenitentibus è vita excedentibus, *antiqua* (inquit) *et canonica lex hunc quoque servabitur, ultimo et maxime necessario viatico* (id est absolutione) *ne privetur, id est non moriatur ligatus, sive inabsolutus, uti Synectus explicat epist. 67. Canone etiam si Presbyter apud Yvonem Decreti p. 15. c. 43. ex Julio I. sic habetur: si quis Presbyter poenitentiam abnegaverit morientibus, reus erit animarum: quia Dominus dicit, quicumque die fuerit conversus peccator, vitam vivet, et non morietur. Vera enim conversio in ultimo tempore potest esse... sicut Lathanus morientis poenitentia meruit esse in paradiso, in bona ultima conversio.*

Concilium quidem Cartaginense IV. c. 76. eas condiciones postulat ab eo qui poenitentiam demum in infirmitate petit. Sed loquitur de peccatore publicam merito poenitentiam; utpote quem, si supervixerit, eodem Canone ad publicam poenitentiam amandat: non de fidei qui piè & christianè vixit, nec poenitentiam usque ad infirmitatem distulit. Imò de aliis poenitentibus, qui hec peccaverint, poenitentiam tamen usque ad infirmitatem non distulerunt, Canone sequente absque ulla conditione dicit: *poenitentes, qui in infirmitate sunt, Viaticum accipiunt*, id est absolutionem. Simi-

Similiter Araucanicum I. can. 3. nullius conditionis factâ mentione, statuit, ut qui pœnitentiam acceperunt, si, eâ nondum peractâ, in vitâ delictum deveniant, Eucharistiam accipiant sine solemnâ mandâ impositione, quâ solis pœnitentiâ integrè functis tunc concedebatur. In quibus ergo dictas postulat conditiones? in iis qui pœnitentiam nondum acceperunt, sed eam usque ad infirmitatem petere distulerunt. De iis enim loquitur canone 12. dicens: *subitò obmutescens, prout statutum est, baptizari, aut pœnitentiam accipere potest, si voluntatis præterita testimonium aliorum verbis habeat, aut præsentis in suo nutu.* Ubi ly prout statutum est, respicit citatum canonem 76. Concilii Cartagenensis; ideoque canon iste Araucanicus de iisdem peccatoribus accipiendus est, de quibus canon iste. Maximè cum de pœnitentiâ loquatur sicut de baptismo, pro quo in morte conferendo ab omnibus baptizandis conditiones illas non requirit, sed à solis gentilibus, qui ante infirmitatem baptismum non petierunt.

2419 Nec ab omnibus in morte sive baptizandis, sive absolvendis conditiones istas magis exigit, quam ab omnibus in amentia unguendis, Eucharistiâ facendis, de quibus can. 13. absolutè, & sine appôlita ejusmodi conditione dicit: *amentibus quæcumque pietatis officia conferenda sunt.* Non utique amentibus, qui nullam pietatem ostenderunt, nec vitam Christianam duxerunt, sed qui piè & christianè vixerunt, quibus pietatis officia conferri vult, non in omni circumstantia, sed ut in canone sequenti dicitur: *in quantum vel necessitas exegerit, vel opportunitas permisit.* Cùmque universim & absque exceptione dicat, *quæcumque pietatis officia*; igitur, si ante amentiam devotionem habuerint, sive ad Sacramentum Baptismi, sive ad Sacramentum Pœnitentiæ, sive ad Sacramentum Eucharistiæ, sive ad Sacramentum Extremæ Unctionis, extrema in necessitate, in qua piè omnes Catechumeni, vel fideles, iis ab Ecclesiâ muniantur, ea amentibus etiam non petentibus canon iste conferenda præscribit. Unde S. Thomas 3. p. q. 80. a. 9. docet, amentibus Eucharistiam in articulo mortis conferri posse, si antequam incidere in amentiam, devotionem erga illud Sacramentum habuerint, neque timeatur vomitus vel exspitio Sacramenti. Et dat rationem, quia amentibus quæcumque pietatis officia conferenda sunt, uti dicitur in citato canone. *Et ita (inquit S. Doctor) est eis conferendum Eucharistiæ Sacramentum, quod est Sacramentum pietatis.* Porro idem de Baptismo, Pœnitentiâ, Extremæ Unctione, ob eandem rationem inferri potest: quia & ista sunt pietatis officia, seu Sacramenta. Manifestum est ergo Concilium Araucanicum dictas conditiones can. 12. universim non exigere ab omnibus moribundis, sed ab iis solis qui antequam loquelam, allorumque sensum, vel etiam rationis usum amitterent, nullam devotionem, nec piam affectionem ostenderunt ad suscipiendum Baptismi vel Pœnitentiæ Sacramentum. Quales sunt gentiles, vel scelerati, qui usque ad infirmitatem tales fuerunt.

2420 Similiter S. Leo epil. 91. aperitissimè declarat, de iis se peccatoribus agere, qui ante infirmitatem christianè non vixerunt, nec Sacramenta frequentarunt, sed pœnitentiam usque ad infirmitatem & periculi urgentis instantiam distulerunt. De iis enim loquitur, qui (cùm id autè non fecissent) in tempore tantæ necessitatis, & in periculi urgentis instantia, præsidium pœnitentiæ, & mox reconciliationis implorant. Quorum propterea occasione admonet oportere unumquemque Christianum conscientia suâ habere iudicium, ne converti ad Deum de die in diem differat, nec... periculose... illius temporis angustias eligat, quo vix inveniat

Tom. III.

spatium vel Confessio pœnitentiæ, vel reconciliatio Sacerdotis. Pro talibus ergo, non pro iis qui piè & christianè vixerunt, dictas requirit conditiones, prout discretè exprimit verbis immediatè sequentibus: *Verùm (ut dixi) etiam TALIAM necessitatè ita auxiliandum est, ut & actio illi pœnitentiæ, & communionis gratia, si eam, etiam amissis vocis officio, per iudicia integri sensus postulant, non negatur. At si aliqua aegritudine ita fuerint aggravati, ut quod paulò antè poscebant, sub præsentia Sacerdotis significare non valeant, testimonia eis fidelium circumstantium prodesse debebunt, ut simul & pœnitentiæ, & reconciliationis beneficium consequantur.*

Nullibi itaque Concilia, vel Patres conditiones 2421 illas magis postulant in piis fidelibus, qui hætenus christianè vixerunt, Sacramentaque piè frequentarunt, quam in pœnitentibus, qui, dum sani essent, pœnitentiam petierunt, & acceperunt, in statoque pœnitentiæ vixerunt.

Quinta ratio: pro ægrotis, nutu vel verbo, pro 2422 se, hic & nunc, respondere non valentibus, Concilia tam bene requirunt voluntatis præteritæ testimonium, ad baptismum recipiendum, quam ad Pœnitentiæ Sacramentum. Siquidem in Concilio Cartagin. III. can. dicitur: *ægrôtautes, si pro se respondere non possint, cùm voluntatis eorum testimonium sui dixerint, baptizentur. Similiter & de pœnitentibus agendum.* In Araucanico quoque I. c. 12. *subitò obmutescens baptizari, aut pœnitentiam accipere potest, si voluntatis præterita testimonium aliorum verbis habeat.* Similiter loquuntur Eliberitanum, & Tolletanum, necnon Leo Papa, apud Morinum I. 10. c. 7. Imò & ad recipiendam Extremam Unctionem, illius petitionem Rituale Romanum exigit tit. de Extr. Unct. *infirmis autem, qui, dum sanâ mente, & integris sensibus essent, illud petierunt... præbeatur.* Atqui testimonium illud ad baptismum non exigitur pro piis Catechumenis, nec ad Extremam Unctionem exigunt petitionem pro piis fidelibus, Sacramenta frequentare solitis. Vel saltem non exigunt petitionem distinctam à Catechumenatu piè peractò, vel à vitâ Christianâ, nec testimonium aliud quam dicti Catechumenatus, aut vitæ Christianæ. Ergo nec ista ad Pœnitentiæ Sacramentum exiguntur pro piis fidelibus, vel certè pro iis non exigunt signum vel testimonium distinctum à vitâ piâ & Christianâ, testimonioque illius. Sapienter proinde doctissimus Albaspinæus, Episcopus Aurelianensis, ad citatum canonem Araucanicum observat, *nihil magnoperè difficile esse in hoc canone, qui de gentilibus est accipiendus; non verò de Catechumenis, quibus, etsi nullum suæ voluntatis testimonium haberent, baptismus esset conferendus.* Quem admodum autem canon ille de gentilibus accipiendus est, quâ parte agit de baptismo; sic accipiendus est de excommunicatis, publicis peccatoribus, & in scelerata vitâ usque ad infirmitatem persistentibus, quâ parte de pœnitentiâ agit. Et ita cum intelligit Albaspinæus. Unde ad can. 34. Concilii III. Cartagenensis sic ait: *Catechumenum quidem non crediderim in id discrimen vocatum, ut de ejus baptismo dubitaretur, quamvis morbus loquendi facultatem ei præripuisset; quòd ejus animus, voluntas & cupiditas, toto Catechumenatu nemini non cognita, dubitationem omnem de dando baptismo tolleret. Secus in alio, qui Catechumenus non esset: exploranda erat ejus voluntas atque sententia. Uno verbo idem erat de Catechumenis & pœnitentibus iudicium. Nam quamvis obmutuissent, & tam præcipiti valeant, ut ne quidem baptismi aut absolutionis petende spatium habuissent, absoluebantur tamen, & baptizabantur. Gentilibus, aut excommunicatis, & apostatis, non eadem gratia. Nam neque adjuvabantur ab Ecclesiâ, ne-*

Ccc

que his Sacramentis, nisi ea petissent, aut nati, aut signo se ea petere ostenderent, donabantur. Ecce praxis & disciplina Ecclesie, ab eruditissimo illo, diligentissimoque veterum Canonum, atque Ecclesiastica disciplina scrutatore enarrata. Ecce respectu quorum supradictas condiciones Ecclesie disciplina tradiditque semper requisivit, sive in ordine ad baptismum, sive in ordine ad poenitentiam. Certè nec à piis Catechumenis, nec à piis fidelibus, si ipsi fides. A quibus etiam sicut Ecclesiastica disciplina non requisivit testimonium à pio Catechumeno, vitæque distinctum in ordine ad baptismum & poenitentiam; ita nec in ordine ad Extremam Unctionem. Unde antiquum Pastorale Mechliniense tit. de Extr. Unct. §. 5. *Licet* (inquit) *Sacramentum Extremæ Unctionis regulariter post Poenitentiam & Eucharistiam ministrari debeat; ei tamen qui ob insaniam, furorem, vel alium morbum, hæc Sacramenta recipere non potest, conferenda est Extrema Unctio, sine prævia Confessione, vel Eucharistia sumptione. Quamvis (antequam insaniret, aut loquelam amitteret) non petierit (petitione distincta à vita christiana, ut sequitur) si tamen erat bona vita. Quia non præsumitur immemor suæ salutis in morte plusquam in vita. Unde præsumitur quod petat, vel quod petivisset, si advenisset, & quod petere voluit, sed non potuit. Quod sicut rectissime dicitur de Sacramento Extremæ Unctionis; ita & de Sacramento Poenitentia. Nihil enim soliditatis habent argumenta, quæ à contradicentibus obijciuntur ad disparitatem ostendendam, ut constabit ex dicendis §. 4.*

§. III.

Rationes, propter quas Augustinus baptizandum censet Catechumenum, in extremitate constitutum, qui nec verbo, nec nutu significare valet desiderium suum suscipiendi baptismum, ipsomet Augustino iudice, pariter ostendunt absolvendum primum Catholicum visum in circumstantiis.

Interrogavit S. Augustinum Pollentius, an Catechumeni, irruciente morbo, in extremis constituti, qui nec ad interrogata respondere, nec baptismum petere possunt, essent nihilominus absolventi? Affirmativè respondit Augustinus l. 1. de adulter. conjug. c. 26. addens similiter reconciliandos fideles in similibus circumstantiis. Cum eadem sit reconciliatio, quæ baptismatis causa. Unde pro assertionem nostram totus itat Augustinus. Sed ipsum audiamus: *Catechumenus ergo, in hujus vita ultimo constitutus, si morbo seu casu aliquo sic oppressi sunt, ut, quamvis adhuc vivans, petere tamen sibi baptismum, vel ad interrogata respondere non possint, proficiat eis quod eorum in fide Christiana jam nota voluntas est, ut eodem modo baptizentur, quomodo baptizantur infantes, quorum nulla adhuc voluntas patuit. Non tamen damnare debemus eos, qui timidius agunt... qui... baptizare non audent eos... ne forte contrarium gerant voluntatis arbitrium. Quod de parvulis dici non potest, in quibus adhuc rationis nullus est usus. Sed non solum incredibile est, nec in fine vite hujus baptizari Catechumenum velle: verum, etiam si voluntas ejus incerta est, multo satius est nolenti dare, quam volenti negare, ubi, velit an nolit, sic non apparet, ut tamen credibilis sit, eum, si posset, velle se potius fuisse dicturum ea Sacramenta percipere, sine quibus jam credidit, se non oportere de corpore exire... Ego non solum alios Catechumenos, verum etiam ipsos, qui viventium conjugii copulati, resinent adulterina consortia, cum salvos corpore non admittamus ad baptismum; tamen si desperati (edita exemplaria addunt: & interea se poenitentes; sed hoc novissima editio, post vetusta Manuscripta, omittendum dicit) jacue-*

rint, nec pro se respondere poterint, baptizandos pato, ut etiam hoc peccatum cum ceteris regeneratione abluatur. Quis enim novit, utrum fortassis adulterina carnis illecebri usque ad baptismum stauerant detineri?... Quæ autem baptismatis, eadem reconciliationis est causa, si forte poenitentem finiende vite periculum præoccupaverit. Nec ipsos enim ex hac vita sine artha sue pacis exire velle debet Mater Ecclesia.

In istis S. Augustini verbis fulgentissimis quatuor observanda sunt cum Morino lib. 10. c. 6. Primum, Catechumenos, de quibus agit, non solum non petere baptismum, cum baptizantur, sed ne quidem illum petisse, cum morbus irrupit. Quamquam enim hoc postremum expressis verbis non notet Augustinus (ait Morinus) "diceret tamen ex ipsius verbis consequitur. Omnes enim rationes, quibus fretus decernit illis baptismum non esse negandum, ab eorum statu, Catechumenatu scilicet, petuntur. Quo fit, inquit, ut proficiat eis quod eorum in fide Christiana jam nota voluntas est." Secundum deinde rationem adjungit, *incredibile esse nec in fine vite hujus baptizari Catechumenum velle. Et tertium: ponamus incertam ipsius voluntatem, multo satius est nolenti dare, quam volenti negare, ubi, velit an nolit, sic non apparet, ut tamen credibilis sit, eum, si posset, velle se potius fuisse dicturum ea Sacramenta percipere, sine quibus jam credidit, se non oportere de corpore exire.* Manifestum est igitur, baptismum, cum morbo correptus est, non postulasse. Alias his S. Augustini rationibus nullus prorfus fuisse locus. Idem præerea demonstrat notabile illud S. Augustini effatum: hunc adultum Catechumenum ut infantes baptizari. Quo fit manifestissimum, ad Baptismum verum, & Baptismi gratiam ab adultis suscipiendam, Catechumenatus statum sufficere, atque (ut ita dicam) habitalem baptismi voluntatem, quæ tandem durare, secundum Augustinum, præsumenda est, quamdiu non probatur retractata.

Secundum observandum: *Quæcumque dixit Augustinus de Catechumenis & Baptismo, eadem de poenitentibus & poenitentia dicenda esse. Quapropter nihil ne fingi quidem potest assertioni nostræ demonstrandæ accommodatis & efficacius. Quæ enim de baptismo diximus, poenitentia (ut jubet Augustinus) applica. Tum nulla tibi occurret difficultas, quæ non facile diluatur. Quæ baptismatis, eadem reconciliationis est causa, si forte poenitentem finiende vite periculum præoccupaverit.*

Tertium observandum: rationes omnes, quibus hæc praxis oppugnari potest, S. Augustinum præoccupasse. Obijciat ergo quisquis velit, nullam in moribundo, de quo agimus, apparere contritionem, nullam confessionem externam & sensibilem quæ (secundum Fridemannum) sunt quasi materia hujus Sacramenti. Cum Augustino namque respondebimus, hæc non minus apparere contritionem & confessionem externam & sensibilem, quam in Catechumeno (de quo in principio agit Augustinus) apparere baptismi voluntatem externam & sensibilem. Quemadmodum enim voluntas & petitio baptismi sensibiliter apparet in fide Christiana, Catechumenaturque ipsius; sic moribundi nostri contritio & confessio, seu consentendi voluntas (neque enim hæc requiritur confessio à consentendi voluntate distincta) sensibiliter apparet in vita Christiana Catholicismoque ipsius. Et verò si ad suscipiendum baptismum Catechumeni in fide Christiana externè & sensibiliter jam nota voluntas est; similiter ad suscipiendam absolutionem moribundi nostri in vita Christiana externè & sensibiliter jam nota voluntas est. Præterea sicut externa professio fi-

dei Christianæ, in Catechumenatu, implicita est voluntas baptismi in extremo periculo recipiendi; sic externa professio vitæ Christianæ, in Catholicismo, implicita est voluntas absolutionis in extremo periculo recipiendæ. Quemadmodum enim Catechumenus fidem Christianam in Catechumenatu communiter & ut plurimum proficitur in ordine ad baptismum recipiendum; sic Catholicus vitam Christianam in Catholicismo communiter & ut plurimum proficitur in ordine ad mortem Christianam; in ordine proinde ad Sacramenta, Catholicis morientibus ab Ecclesia conferri solita, illud præcipue quod Nicænum Concilium appellat *Viaticum maxime necessarium*. Et idem non solum prima Augulniratio, sed & duæ reliquæ perspicue ostendunt, Augulnium totum esse nostrum.

Tam enim incredibile est in fine vitæ absolvi nolle Catholicum, qui christianè vixit, Sacramentaque totâ vitâ frequentavit, quam incredibile est in fine vitæ baptizari Catechumenum nolle. Idem enim voluit christianè vivere, quia voluit christianè mori. Nec præsumi potest nolle absolvi in morte, qui semper absolvi voluit in vita. Cùm in obitu id præsumatur quod ut plurimum fieri consuevit; timorataque & Christiana voluntas pii Catholici, quæ totâ vitâ apparuit, in articulo tantæ necessitatis merito permanere præsumatur, nisi mutata probetur; sicut scelerata voluntas impij, qui totâ vitâ sceleratè vixit, etiam in morte permanere præsumitur, nisi mutata probetur. Quo argumento, sicut in amantibus, qui ante amantiam semper inviti fuerunt, & baptismo contradixerunt, etiam in mortis articulo intelligitur contradictionis propositum perdurare (nisi mutatio intervenisse probetur) ut Innocentius III. declarat cap. *majores de baptismo §. dormientes*; sic in pijs timoratisque Christianis, qui ante repentinum morbum (quo, loquelæ & sensuum usu destituti, edere non possunt suæ voluntatis signa à vita Christiana distincta) more piorum fidelium Sacramenta semper recipere voluerunt, etiam in mortis articulo intelligitur ea recipiendi propositum perdurare.

Denique sicut vitæ sceleratæ captivi, qui in carcere inventur laqueo suspensus, pro ius circumstantis est accusatio virtualis & interpretativa, sufficiens ad ipsum condemnandum, tamquam sui ipsius homicidam; sic vitæ pia & Christiana moribundi, non valentis verbo vel nutu petere Confessionarium, pro ius circumstantis est confessio virtualis & interpretativa, sufficiens ad ipsum absolvendum.

Si dicas incertum esse, an voluntas moribundi nostri permaneret usque ad circumstantias istas; cum potuerit mutari.

Respondet voluntatem etiam Catechumeni, de quo Augulnium, potuisse mutari antequam loquelæ & sensuum usu destitueretur. Quemadmodum igitur, eo non obstante, dicit Augulnium, *multo satius esse nolenti dare* (baptismum) *quam volenti negare*; sic & nos dicimus, eo non obstante multo satius esse nolenti dare, quam volenti negare absolutionem, ubi scilicet, *velis an nolis, sic non apparet, ut tamen credibilis sit, eum, si posset, velle se potius fuisse dicturum ea Sacramenta percipere, sine quibus jam creditur non se oportere de corpore exire*. Quod protectò credibilis est in pio Christiano nostro, quam in moribundo, de quo Augulnium. Ed quod non solum idem crediderit, uti Catechumenus; sed & idem christianè vixerit, ut christianè moreretur, sive ut vitam piam & Christianam piâ & Christianâ morte concluderet; & idem Sacramenta more Catholicorum piè frequentavit in vita, ut ea suscipere mereretur in morte. Totus igitur Augulnii discursus, triplexque ratio ipsius, tam perspicue nostram firmat assertionem, ut suum illum discursum ipsemet Augulnium hæc corone merito concludat: *que baptismatis, ea-*

Tom. III.

dem reconciliationis est causa, &c.

Nec verò dubium ibi Augulnium sermonem esse de reconciliatione sacramentali; sicut de baptismo sacramentali. Nec probabilis apparet glossa, quâ nonnullus Augulnium invitum nobis eripere conatur, dicens, ipsum agere de solo illo moribundo, qui, cum morbo corripetur, nec confessionem vel absolutionem verbo petere possit, saltem eam petiit factò aliquo, tanquam signo. Siquidem ex dictis n. 2424. manifestum est, glossam istam evidenter aberrare à textu sensuque Augulnii. Et verò si de solo illo moribundo ageret; similiter ageret de solo Catechumeno, qui, cum morbo corripetur, signo aliquo reali, etsi non verbali, baptismum petiisset. Falsum proinde foret notabile effectum ipsius, adutum illum Catechumenum *eo modo baptizari, quomodo baptizantur infantes, quorum voluntas nulla adhuc patuit*. Sed & rationibus Augulnii nullus profusus esset locus. Non enim sufficeret, quoddam *corum in fide Christiana jam nota voluntas est*. Nec sufficeret præsumptio, quâ Augulnium *incredibile esse dicit, nec in fine vitæ hujus baptizari Catechumenum vel se, si (prout ille putat) præsumptio hic locum non haberet, sed necessarium esset signum à fide & vita Christiana distinctum*. Et si Minister adutum tunc solum baptizare deberet, quem (intra sepepenitentem) baptizari velle videret, non adderet Augulnium: *si voluntas ejus incerta est, multo satius est nolenti dare, quam volenti negare, ubi, velis an nolis, voluntas sic non apparet, &c.* Appareret enim, si, irruente morbo, reali signo foret manifestata. Appareret, si eam Minister videret in ejusmodi signo. Nec ad eam cognoscendam Minister opus haberet recurrere ad præteritam ipsius fidem, quâ credidit sine baptismo vel absolutione non se oportere de corpore exire, si voluntatis ipsius reale signum presens haberet. Ad eam tamen recurri vult Augulnium: *multo satius est nolenti dare, quam volenti negare, ubi, velis, an nolis, sic non apparet, ut credibilis sit eum, si posset, velle se potius fuisse dicturum ea Sacramenta percipere, sine quibus jam creditur non se oportere de corpore exire*.

Nec Augulnium dumtaxat suffragatur assertioni nostræ; imò liberalior est quam sit assertio nostra, cum ait: *Ego non solum alios Catechumenos, verum etiam ipsos, qui, viventium conjugij copulati, retinent adulterina consortia... si desperati jacuerint, nec pro se verbo, nec nutu, respondere potuerint, baptizandos puto... Quis enim novit, utrum forsassis adulterina carnis illecebrâ usque ad baptismum statuerant detineri?* Illis namque verbis Augulnium videtur non desperare de valore nec de fructu baptismi, etiam tali Catechumeno colat, verisimiliter se fundans in exemplo, quod refert l. 4. Confess. c. 4. de quodam sibi amicissimo, qui cum à fide in superstitiosas perniciosasque fabulas deflexisset, nullo suæ conversionis signo dato, febribus correptus, jacuis diu, sine sensu, in sudore leibali, & cum desperaretur, baptizatus est nesciens, me non curante, & præsumente id retinere potius animam ejus, quod à me acceptat, non quod in nescientis corpore fiebat. Longè autem aliter erat: nam recreatus est, & salvus factus. Statimque ut primum cum eo loqui potui (potui autem, mox ut ille potuit, quoniam non discedebam, & nimis pendebamus ab invicem) tentavi apud illum irridere, tanquam & illo irrifuro mecum baptismum, quem acceperat mente atque sensu absentissimus; sed tamen jam se accepisse didicerat. At ille ita me exhorruit, ut inimicum, admonuitque mirabiliter repentinâ libertate, ut, si amicus esse vellem, talia sibi dicere desinerem. Ego autem stupefactus atque turbatus, distuli omnes motus meos, ut convalesceret prius... Sed ille abreptus dementia mea...

Cccc 2

post paucos dies, me absente, repetitur febris, & desurgitur. Quod illi accidit, nūm & aliis similibus in facti contingentia non contingat, dubitari posse censuit Augustinus; in eoque dubio posse saltem sub conditione baptizari. Multo ergo magis censuit, pium Christianum nostrum posse saltem sub conditione absolvi.

§. IV.

Afferio nostra amplius illustratur ipsismet rationibus, ob quas Adversarii fatentur, Extremam Unctionem, Eucharistiam & Confirmationem piis Catholicis, in hujus vite ultimo constitutis, conferri posse, quamvis ea nec verbo, nec nutu petierint, dum taliter petere non possunt.

2431 **E** hucusque dictis apparet tot & tam validis rationibus assertionem nostram muniri, ut moribundus, de quo agimus, in dictis circumstantiis, valde probabiliter præsumatur contritus esse, confiterique velle, suamque contritionem confitendique voluntatem omnibus quibus potest signis externis manifestare. Sed gratis demus, id ex tot tantisque rationibus non confici, illud saltem conficitur, quod si ob illas probabiliter credi non possit contritus, confiterique volens, ad minimum probabiliter dubitari potest, an talis non sit, & an non faciat quicquid potest ut suum confitendi desiderium manifestet. Conficitur proinde, non solum omnes gemitus ipsius, suspiria, fixos intuitus, sed & motus omnes corporis ipsius, oculorum, manuum, &c. ipsas quoque respirationes, probabiliter accipi posse ut signa, saltem dubia illius desiderii. Siquidem moriens (uti dicitur l. finali C. ad legem Juliam repetund. & cap. *sanctimus* l. q. 7.) nunquam præsumitur inmemor salutis æternæ. Et si forte id fieri probabiliter non præsumitur, saltem probabile dubium est, an in homine fideli, qui pie & christianè vixit, hic & nunc non fiat, quod plerumque fieri solet, cap. *inspicimus* de regul. jur. in 6. Multiplex verò experimentum docuit, plerumque contingere, quod pii homines, qui pie & christianè vixerunt, itis in circumstantiis confiteantur, & summopere desiderent confessionem, istudque desiderium quibuscumque possunt signis manifestent, etiam dictis corporis motibus, & respirationibus, dum aliter non possunt. Sic enim se in tali extremitate constitutos fecisse, plures testati sunt, ut Marchantius loco citato q. 3. Florentius de Cocq to. 4. c. 8. sect. 7. in fine. Noster quoque Gabriel à S. Vincentio loco pariter citato narrat, se in facti contingentia, reprehensum fuisse à moribundo, quem, repentino morbo correptum, inabsolutum dimiserat, quod in ipso doloris petiteque confessionis signa non videret. Qui ad se reverfus asseveranter dixit, se signa pro posse exhibuisse, quodque proinde ipsum debet absolvere, benèque de ipso præsumere. Addens, quod si tunc mortuus fuisset, ob defectum absolutionis de sua desperabat salute. A quo die prænominatus Gabriel pristinam mutavit sententiam, nostram amplectens, precaturque Lectorem, ut & ipse nostram in praxi sequatur. Quam (inquit) pestis tempore anno 1629. dum essem Papiæ.... ad praxim deducebans Confessarios. Cum enim in multis pestis illa statim prærensam causas, vel maximum capitis dolorem, ita quod multi dare nequissent doloris signum manifestum, absoluebantur. Quia facile talis dolor præsumebatur. Imò Confessarios rogabant, ut, si forte morbo illo inficerentur, illos absolverent. Quia sperabant se posse aliquod doloris signum exhibere, etiam si forte non cognosceretur, nisi sub dubio, ut supra. Quod & ego meo Confessario dixi, & illum rogavi hoc obtinere, harum tamen ignarus sententiarum, cum adhuc juvenis es-

sem. Et quis nescit piam praxim multorum piorum fidelium, per singulos annos, imò & mentes ad mortem se parare solitorum, spirituale testamentum condendo, in eoque protestando, velle se necessariis Sacramentis in morte muniri, atque ex tunc pro nunc, id est pro mortis tempore, confiteri & absolvi, si forte repentinus casus non permitteret certum istius voluntatis signum à se tunc exhiberi? Quis denique ignorat, paucos esse timoratos fideles, qui non identidem in vita manifestum suum de recipiendis in morte Sacramentis desiderium? Non sum quidem nescius, subinde contingere, quòd post talem manifestationem mortaliter peccet. Sed cum voluntas quæcumque mortaliter peccandi non sit voluntas in peccato illo ad mortem usque perseverandi, non est incompatibilis cum voluntate in morte confitendi, si penitentis tempus à Deo concedatur. Eam proinde necessarium non interrupti; sed ad summum voluntatem confitendi pro tempore voluntatis peccandi.

Quæ cum ita sint, & contra allegatas rationes 2432 autoritatesque nullum proferatur argumentum convincens, sed ad summum probabile vel dubium, omnibus consideratis negari non potest, adesse in casu nostro materiam absolutionis, saltem dubiam. Hæc autem (in casu extrema necessitatis) pro certo sufficit ad absolutionem dubiam, seu conditionatam; sicut materia baptismi dubia, in ejusmodi necessitate, pro certo sufficit ad baptismum dubium, sive ad formam baptismi sub conditione proferendam. Neque enim ad dubiam absolutionem certa requiritur materia, sed sufficit dubia. Et sicut graviter peccaret, qui habere non valens materiam certam, in extrema necessitate non baptizaret in materia incerta; ita graviter peccaret, qui habere non valens materiam, seu contritionem confitendique voluntatem certam, in extrema necessitate non abolveret in incerta.

Si hæc adversariis haud sufficiant ad sententiam nostram ipsi persuadendam, considerent pro ea stare illas ipsas rationes, ob quas fatentur. Extremam Unctionem, Eucharistiam, Confirmationem, piis fidelibus, in hujus vite ultimo constitutis, posse conferri, tametsi ea Sacramenta nec verbo, nec nutu petierint, morbo id non permitte. Videatur super hoc Bonacina tom. 1. disp. 1. q. 6. p. 6. n. 8. Ibi imprimis validè autoritate probat, ad suscipienda Sacramenta non semper requiri intentionem actualem, aut virtuales, sed sufficere habituales, ita ut suscipitur Sacramentum aliquando insunderit recipere, seu petierit simpliciter. Ex quo postea concludit, validè administrari Sacramenta existenti in articulo mortis, si catholicè vivit. Hic enim, catholicè vivendo, censetur implicite petisse Sacramenta, que conferri consueverunt in articulo mortis. Similia habet Cennick 3. p. q. 64. a. 8. dub. 5. n. 102. ubi similiter ex S. Leone epist. 91. & Innocentio III. cap. majores de bapt. ostendit, ad hoc ut quis validè suscipiat aliquod de dictis Sacramentis, non esse necesse ut id actu intendat, dum suscipit; sed sufficere ut id aliquando actu intenderit, & hoc nunquam revocaverit. Unde pariter concludit, quòd is qui catholicè vivit, censetur velle sibi morienti conferri Sacramenta, ab Ecclesia morientibus conferri solita. Idcirco si subito destituatur usu rationis, debet inungi, nisi sciatur certò esse in peccato mortali, de quo non sit astritus. Quod non debet facile præsumi, nisi quis in ipso actu peccandi ita subito destituatur ratione, ut humanitas impossibile sit, eum doluisse de peccatis. Quòd si aliquando post peccatum commissum usus sit ratione, potest præsumi contritus. Hæc probat ex Augustino, à nobis relato, cujus autoritas & rationes non solum de-

clarant eandem quoad hoc esse rationem Extremæ Unctionis & Baptisimatis, sed & reconciliationis & Baptisimatis. Dumque Coniunctum id postea ad Confirmationem extendit, hæc ratione: *quia hoc ipso quo talis piè & catholicè vivit, censetur ali- quo modo desiderare sibi conferri omnia ea Sacramenta, quæ omnibus Christianis sunt valde utilia, ut est Confirmatio.* Quis non videt hanc quoque rationem, nostram firmare assertionem?

2434 Similia interim habent Sylvelter verbo *Baptisimus* 4. q. 14. Reginaldus lib. 26. n. 50. Suarez disp. 14. de Sacram. in gen. sect. 2. pluresque alii veteres Scholastici apud ipsum. Qui proinde nostram virtualiter tradunt assertionem (et si formaliter ei contradicant) dum ea tradunt principia, ex quibus ipsa consequitur. Vel enim rationes ipsorum validæ sunt pro Pœnitentiæ Sacramento; vel validæ non sunt pro istis aliis Sacramentis. Si enim intuitio habitualis pro aliis sufficit Sacramentis, sufficit & pro pœnitentiâ (uti manifestum est ex eo quod valde & cum fructu absolvatur, qui, antequam rationis usu privaretur, confiteri voluit, & jam non nisi habitualiter vult) & si alia Sacramenta habitualiter velle censetur, qui catholicè vivit; pari omnino ratione velle etiam habitualiter censetur absolutionem. Denique si catholicè vivens eo ipso censetur velle sibi morienti conferri Sacramenta valde utilia; multo magis Sacramenta necessaria, morientibus conferri solita: ac præ cæteris illud quod maximè est necessarium, prout est Pœnitentiæ Sacramentum.

2435 Nihil enim refert quod Pœnitentiæ Sacramentum institutum sit per modum iudicii, in quo sacramentalis Iudex sententiam sensibiliter ferre non potest, nisi reus sensibiliter imploret officium ipsius. Quemadmodam enim moribundus per hoc quod piè & christianè vivit, Sacramentaque, more ipsorum fidelium, frequentavit, censetur pro articulo mortis sensibiliter implorare officium Sacerdotis, ut ipsum unguat oleo sancto; necnon Pastoris, ut ipsum pascat Viatico; baptizantis etiam, si Catechumenus sit, fidemque professus Christianam, ut ipsum regeneret per aquam. Sic & officium sacramentalis Iudicis, ut ipsum absolvat. Tam ergo hic potest & debet absolvere, quam Sacerdos ungere, pascere, baptizare. Nec ad illud magis requiritur signum distinctum à vita christiana, quam ad ista.

§. IV.

Contraria argumenta solvantur.

2436 **O**bjicies 1°. Tridentinum sess. 14. c. 3. aiens: *Sunt autem quasi materia hujus Sacramenti ipsius pœnitentis actus, nempe contritio, confessio, satisfactio.*

Respondeo nihil inde contra assertionem. Quia ipsæmet objiciens facit, materiam vel quasi materiam hujus Sacramenti, in casu nostro non esse solam confessionem formalem & expressam, sed vel formalem, vel virtuales; vel expressam, vel implicitam; quæ consistit in signo externo & sensibili voluntatis confitendi, etiam in absentia Confessarii dato. Cujusmodi signum, in casu extremæ necessitatis, dum signum aliud dari non potest, est vita christiana, prout ostendimus.

2437 Instat quidem ipse dicens, sensibile signum voluntatis confessionis esse debere distinctum à vita Christiana.

Sed peto, cur sensibile signum voluntatis confessionis, in extrema (de qua agimus) necessitate, esse debeat distinctum à vita Christiana, magis quam sensibile signum voluntatis unctionis, vel Eucharistie, &c.?

2438 Ob duplicem (inquit) rationem. Prima est, quia Christianus, et si christianè vixerit, non est

tam faciliè præsumendus velle confessionem (ut pote pluribus valde difficillem) quam Eucharistiam, vel Extremam Unctionem, quæ nihil habent difficultatis. Secunda est, quia duo ista Sacramenta pro materia essentiali non habent actus pœnitentis, contritionem & confessionem, uti habet Pœnitentiæ Sacramentum. Quod proinde conferendo moribundis, absque signo à vita Christiana distincto, periculum est ipsi conferendi Sacramentum maneam. Cujusmodi periculum non est in istis aliis Sacramentis.

Verum neutra ratio valida est. Non prima, 2437 tum quia confessio in genere (qualis in morte sufficit, dum in specie fieri nequit) facilissima est. Tum quia piis Christianis, assuetis confiteri in vita, confessio, seu illius voluntas, non est difficilior in morte, quam in vita; imò facilior, extremam ob necessitatem. Et ut foret difficilior, faciliè tamen præsumenda est voluntas illius in morte, eò quod neglecta nunquam fuerit in vita. Et quia longè magis necessaria, quam Unctio vel Eucharistia. Voluntas autem recipiendi Sacramenta tantæ necessitatis faciliè præsumenda est in timoratis, quos nefas est in morte præsumere immemores suæ salutis.

Nec magis valida est secunda ratio. Tum quia 2440 periculum omne per appositam vel subintellectam in absolutione conditionem abstergitur. Tum quia periculum illud in casu nostro perperam allegatur. In quo utique Sacramenta (utpote pro hominum salute instituta) potius exponenda sunt periculo mutilationis, vel etiam nullitatis; quam hominum salus periculo amissionis. Tum denique quia non majus est periculum conferendi Sacramentum Pœnitentiæ maneam, in casu nostro, conferendo illud absque signo voluntatis confessionis à vita christiana distincto; quam sit periculum conferendi Sacramentum Unctionis, vel Eucharistie infructuosum, conferendo illud moribundo absque distincto signo dispositionis ad receptionem fructuosam requisitæ. Nec minus cavendum est periculum istud quam illud. Verum, in circumstantiis, de quibus agimus, sicut istud cavendum non est; ita nec illud. Ob rationem proximè dictam.

Objicies 2°. Concilia Araucanum & Carthaginensè, Rituale Romanum, & Leo Papa requirunt petite absolutionis signum, vel testimonium, saltem per alios.

Respondeo 1°. simile signum vel testimonium requirere, in ordine ad Baptisimum, vel Extremam Unctionem, uti constat ex dictis n. 2422.

Respondeo 2°. nec Araucanum, nec Carthaginensè, nec Leonem Papam, in ordine ad absolutionem requirere signum illud vel testimonium, vel saltem non requirere distinctum à vita Christiana, magis quam in ordine ad Baptisimum, vel Extremam Unctionem. Neque enim agunt de fidelibus, qui hæcenus piè & christianè vixerunt; sed de gentilibus, vel sceleratis, publicam meritis pœnitentiam, excommunicatis, apostatis, &c. qui pœnitentiam, seu illius petitionem usque ad ultimam infirmitatem distulerunt, nec proinde christianè vixerunt, ut constat ex dictis num. 2422. & seqq. Et idem sensus est Ritualis Romani. Neque enim signum à vita Christiana distinctum exigit, dum ait: *Si, antequam incipiat confiteri, vox & loquela agrum desiciat, nutibus & signis Sacerdos conetur, quoad eas fieri potest, peccata pœnitentis cognoscere, quibus utcumque, vel in genere, vel in specie cognitis, vel etiam si confitendi desiderium, sive per se, sive per alios ostenderit, absolvendus est.* Illud quippe desiderium satis ostendit in vita Christiana, dum aliter non potest. Nec amplius Rituale requirit, uti significat, dicendo, *quoad eas fieri potest.*

2443 **Obijcies 3°.** ad absolutionem non sufficit confessio probabiliter praesumpta in vita Christiana. Ob materiae hujus Sacramenti à Christo determinationem, & ab Ecclesia declarationem. Quia dum Christus pro materia hujus Sacramenti confessionem instituit, veram & propriè dictam intellexit, non fictam, aut praesumptam. Concilia etiam (quorum, uti Scriptura, verba propriè accipienda sunt) dum loquuntur de necessitate confessionis, de vera & propriè dicta loquuntur. Confessio verò significata per solam vitam Christianam, non est confessio propriè dicta.

Respondeo, ex Conciliis & Patribus, atque aded ex Ecclesiae declaratione certissimum esse, quòd est aliàs diversissima sint confiteri, & velle confiteri; in extrema tamen necessitate de necessitate Sacramenti non sit confessio distincta à voluntate confitendi signo aliquo externo notificata. Cùm Concilia, Patres, & cum iis Theologi omnes tradant, absolvendum esse moribundum, qui nullum peccatum in genere, nec in specie confiteri potest, sed solum confessionem petiit, vel confitendi desiderium signo aliquo externo notificavit. Confitendi verò desiderium, seu voluntas, per vitam Christianam, tamquam signum externum, notificata, tam propriè est confessio (id est confitendi voluntas signo externo notificata) quam confitendi voluntas significata per nutum (in moribundis, praesertim haecentis sceleratis, plerumque ambiguum, an ex cordialis efficacique animi compunctione, & postulatum intelligentia procedat, an ex doloris perturbatione, naturalivè gemitu & planctu, vel etiam ex sola mortis imminenti formidine, sine ullo iustitiae amore) tam propriè item confessio est, quam confitendi voluntas significata per statum poenitentis secundum veteres canones; denique tam propriè confessio est, quam baptismi voluntas per Catechumenam vitam significata, sit petiit baptismi propriè dicta.

2444 **Obijcies 4°.** desiderium contritionis non est confessio. Ergo desiderium confessionis non est confessio.

Respondeo 1°. hanc objectionem ducere in praecipuum. Probat enim, si quid probat, absolvi non posse moribundum, si aliter confessus non fuerit, quam per externum signum, vel testimonium desideratae confessionis. Cujus oppositum Concilia & Patres ex Christi institutione declarant.

2445 **Respondeo 2°.** quidquid sit de antecedente, nullam esse consequentiam, si consequens intelligatur de confessione, qualem in moribundo Ecclesia ex Christi institutione declaravit sufficere.

2446 **Obijcies 5°.** ad hoc ut confessio prudenter praesumpta, sive in prudentem aestimationem petita sufficiat, duo requiruntur quae hic non concurrunt. Primum est, ut de praesenti confiteri velit, idque rationabiliter petere praesumatur, dum absolvitur. Ne absolutio sit sacrilega. Hoc autem nullus rationabiliter de moribundo nostro praesumere potest, ob id solum quòd christianè vixerit. Hoc enim quòd est christianè vixisse, non est signum praesentis voluntatis confitendi, sed praeterita. Cùm signum istud (bene utique & christianè vixisse) idem perseveret in amentia & sapientia; idem post primam absolutionem, & post alias milles postea repetitas. Secundum requiritur est, ut signum confessionis ad petendam confessionem dirigatur (aliàs confitendi voluntatem non significaret) moribundus verò Christianam vitam suam, ad petendam in morte confessionem non direxit, nec ad significandam petitionem istam.

2447 **Respondeo 1°.** verum esse, quòd ut moribundus absolvatur de praesenti, necessarium sit quòd in prudentem aestimationem de praesenti confiteri

velit, certò, vel dubiè. Hanc tamen voluntatem non debere esse actualem; verum sufficere virtutalem; imò sufficere etiam habituales, id est actualem, diù ante conceptam, usque nunc habitualiter perseverantem. Voluntas autem in morte confitendi, etiam diù ante infirmitatem concepta, tamdiù in prudentem aestimationem habitualiter perseverat, quamdiù res desiderata non est obtenta, nec voluntas retractata. Et idè voluntas ista praesens esse censetur in mortis articulo, nullo apparente retractationis signo. Et quia vita Christiana (in prudentem aestimationem) non est implicita confessionis petiitio, pro tempore quo explicita confessio possibilis est, sed pro tempore quo impossibilis est, & absolutio extremè necessaria est: idè non est implicita petiitio plurimum absolutio-num, magis quam plurimum confessionum; sed unius & necessariae absolutionis, sicut unius & necessariae confessionis. Ad repetitam quippe absolutionem repetita requiritur confessio. Quapropter etiam si maneat vita Christiana ipsius, etiam post mille absolutiones, in morte non est petiitio nisi primae absolutionis. Eò quòd una tantum absolutio semel contentibus solet in morte conferri. Et idè antequam Sacerdos moribundum ob vitam Christianam absolvat, inquirere debet, an alius non absolverit, saltem dum de eo dubium sibi occurrit. Aliàs imprudenter absolvet.

Respondeo 2°. etiam verum esse, quòd sig. 2449 num confessionis ad petendam confessionem dirigendum sit. Verum eo ipso ad confessionem absolutionemque dirigi, quòd est implicita saltem voluntas in mortis articulo, more piorum Christianorum, sacramentaliter confitendi, absolutionemque recipiendi. Cùm enim fidelis quisque idè pie & christianè vivat, ut pie & christianè moriatur, implicitè saltem vitam suam Christianam dirigit ad suscipiendam in morte Sacramenta, christianè morientibus conferri solita. Quod sicut (absque alia petitione, dum alia fieri nequit) sufficit ad suscipiendam Extremam Unionem, Eucharistiam, Confirmationem; ita & ad suscipiendam absolutionem. Quòd enim confessio sit pars essentialis Sacramenti Poenitentiae, non Extremæ Unionis, &c. nihil profus referet. Neque enim confessio explicita pars est essentialis ipsius; sed explicita, vel implicita, seu prudenter ex signo aliquo sensibili praesumpta.

Si dicas hanc praesumptionem non esse certam. 2449 Repono, cum Augustino, *incredibile esse nec in fine vita hujus pium Christianum absolvi velle, sicut incredibile est nec in fine vita hujus baptizari Catechumenum velle.* Et dato quòd voluntas ejus incerta sit, multo satius esse volenti dare, quam volenti negare, ubi, velis an nolis, sic non appareat, ut tamen credibilis sit, cum, si posset, velle se potius fuisse dicturum ea Sacramenta percipere, sine quibus non solum jam credidit non se oportere de corpore exire, sed ut sine iis de corpore non exiret, christianè vixit, Sacramentaque haecentis pie frequentavit.

Institabis, ex dictis sequeretur totam vitam Christianam moribundi, tamquam signum petiitae absolutionis confessionis, esse partem Sacramenti.

Respondeo 1°. fortassis non esse inconveniens 2450 quòd tota vita Christiana ipsius eo modo pars sit iudicii sacramentalis, quo tota vita scelerata hominis, ob scelera in carcere detenti, qui in carcere reperitur laqueo suspensus, tamquam signum desperationis & suicidii ipsius, pars est iudicii forensis.

Respondeo 2°. verius esse, quòd non sit pars 2451 intrinseca Sacramenti, sed signum extrinsecum, fundans rationabilem praesumptionem non solum internae contritionis ipsius, voluntatisque confiten-

di; sed & quod internam voluntatem istam notificare conatur omnibus, quibus potest, signis externis, omnibus (inquam) motibus corporis sui, ipsi etiam respiracionibus, dum aliter non potest, juxta dicta num. 2431.

2452 **Objicies 6°.** vita christiana non magis est praesumpta confessio pro nunc, id est pro articulo mortis, quam pro tempore praecedenti. Cum pro nunc non det ullum signum volitae confessionis, quod non dederit tempore praecedenti.

Respondio negando antecedens. Quia vita christiana, etiam praecedenti tempore, fuit praesumpta confessio, non pro tunc, id est pro tempore quo possibilis & necessaria est formalis & explicita confessio; sed pro nunc, id est pro extremo vitae termino, quo confessio explicita possibilis non est, & absolutio summè necessaria est.

2453 **Objicies ultimò,** ad absolvendum moribundum requiritur aliqua in ipso mutatio interior & exterior, post peccatum. Interior per contritionem. Exterior per confessionem, per quam interior illa mutatio innoscatur. Atqui nulla mutatio interior & exterior apparet in moribundum nostro.

Respondio 1°. utramque mutationem non debere esse formalem. Quamvis enim mutatio interior esse debeat formalis, sufficit quod exterior implicita sit, vel interpretativa, seu rationabiliter praesumpta, ex vita christiana, tanquam signo significante pro nunc, ut ante dictum est.

2454 **Respondio 2°.** ad absolvendum sub conditione in ultimo vitae termino neutram illam mutationem esse debere certam & indubitam, sed sufficere dubiam. Qualem hic & nunc non deesse, ex omnibus hucusque dictis manifestum est.

CAPUT CXCVIII.

Aegrotis in periculo mortis significanda est poenitentia, seu satisfactio, quam implere debeant si convalescerint, impositaque interim ea quam facile tunc implere possunt, absolvi debent.

2455 **A**sterio probatur ex can. ab infirmis 26. q. 7. **U**bi sic: ab infirmis, in periculo mortis positis, per Presbyteros pura inquirenda est confessio peccatorum. Non tamen istis imponenda quantitas poenitentiae, sed innoscenda... *A quo periculo si divinitus ereptum fuerit, poenitentiae modum à Sacerdote sibi impositam diligenter observet.* Similia statuuntur in Concilio Nannetensi anni 658. can. 5. Moguntino anni 847. can. 25. Synodo Nemaufensi anni 1287. tit. de Poenit. &c.

2456 **S**anctus quoque Carolus Borromeus in Instru. de visit. & cura infirmorum sic movet Sacerdotem: poenitentiam ne idè nimis levem imponat, quod iusta ab homine jacente non possit praestari, si probabile sit quid convalescet, & tunc praestare poterit, quod non poterat jacens. Quod si credibile sit eum non amplius surrecturum, rationes iustae poenitentiae exiget, quae possint praestari à jacente, veluti magnam elemosinam pro facultatum modo. Sanabit vero semper, ut morbi afflictiones poenitentiae loco libenter accipias, Dominoque pro peccatis offerati. Et Rituale Romanum dicit, aegris non esse injungendam gravem aut laboriosam poenitentiam, sed indicandam... quam, si convalescerint... peragant, &c.

CAPUT CXCVI.

Satisfactio pro peccatis jure divino necessaria est.

2457 **S**atisfactio est voluntaria puniatio sui ipsius, ad compensandam injuriam Deo per peccatum illatam, redimendamque graviorem poenam promeritam. Vel est sacramentalis, dum in Sacramento injungitur à sacramentali Judice; vel non

sacramentalis, dum vel injungitur, vel assumitur extra Sacramentum.

Debet esse poenalis, seu afflictiva. Quia ex iusta Dei lege poena pro peccato debetur, nec nisi per aliam poenam satisfaciendo compensatur. Quia tamen homini carnali, ad malumque propenso opus quodcumque bonum (in hoc statu naturae corruptae) contrarium est, adedque poenofum; idè omne opus bonum homini poenitenti in satisfactionem injungi potest. Sed maxime triplex in sacris Litteris commemoratum, oratio, elemosyna, jejunium. Et idè Eugenius IV. in Decreto unionis, satisfactio (inquit) pro peccatis... praecipue fit per orationem, jejunium & elemosynam. Cujus rationem optimam pius Lector videre potest apud S. Thomam in 4. dist. 15. q. 1. a. 4. q. 3. in corp.

Porro satisfactionem pro peccatis, jure divino necessariam esse constat ex Scriptura veteris & novi Testamenti. Danielis 4. peccata tua elemosinis redime. Joël 2. convertimini ad me in jejunio, in fletu, & planctu. Matth. 3. poenitentiam agite. Luc. 3. facite fructus dignos poenitentiae. Et 13. nisi poenitentiam egeritis, omnes similiter peribitis. Apoc. 2. memor esto unde excideris, & age poenitentiam. Quae loca Tridentinum sess. 6. c. 14. exponit de satisfactione per jejunia, &c. Unde sess. 14. c. 3. dicit satisfactionem in poenitente ad integritatem Sacramenti, ad plenamque & perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiri. Tertullianus l. de poenit. c. 4. dicit, quod poenitentiam Deus praecipit. Et c. 6. nihil esse tam ineptum, quam poenitentiam non adimplere, & veniam delictorum sustinere... Hoc enim pretio Dominus veniam addicere instituit, hanc poenitentiae compensationem redimendam proponit iniquitatem. S. Cyprianus in lib. de lapsis: cum scriptum sit, memento unde excideris, & age poenitentiam: nemo se fallat... Dominus nostra satisfactionem placandus est... reverentissimi, inquit, ad me ex toto corde vestro, simulque & jejunio, & fletu, & planctu... iram & offensam ejus jejunis, fletibus, & planctibus; sicut admonet ipse, placemus. Unde capit. 11. ad Martyres, eos monet, quod lapsis indulgentiam sine satisfactione largiti, sit contra Evangelii vigorem. Similia passim habent alii Patres, aientes, sic divinam exigere justitiam, ut impunita esse peccata non possint. Unde Augustinus in Plal. 44. differre Deus manum suam à peccatis tuis, tu nihil differre. Converte te ad puniendum peccata tua; quia impunita esse peccata non possunt. Et in Plal. 50. non Domine, non eris impunitum peccatum meum. Novi justitiam ejus, cujus quero misericordiam. Non impunitum eris; sed idè volo ut tu me non punias, quia ego peccatum meum punio.

Nec sine multiplici utilitate nostra sic divina postulat justitia. Ut enim Tridentinum ait sess. 14. c. 8. divinae justitiae ratio exigere videtur, ut aliter à Deo in gratiam recipiantur, qui ante baptismum per ignorantiam deliquerint; aliter vero qui semel à peccati & demonii servitute liberati, & accepto Spiritus sancti dono, scientes templum Dei violare, & Spiritum sanctum contristare non formidaverint. Et divinam clementiam decet, ne ita nobis absque ulla satisfactione peccata dimittantur, ut occasione accepta peccata leviora putantes, velut injurii, & consumeliosi Spiritui sancto, in graviora labamur, thesaurizantes nobis iram in die irae. Procul dubio enim magnopere à peccato revocant, & quasi frano quodam coercet hae satisfactoriae poenae, caetioresque & vigilantiores in futurum poenitentes efficiunt; medentur quoque peccatorum reliquiis, & vitiosos habitus, male vivendo comparatos, contrariis virtutum actionibus tollant. Neque verò securior, ulla via in Ecclesia Dei unquam existimata fuit, ad anovendam imminentem à Deo